

Конст. дело № 1 от 2026 година – опред. от 05 февруари‘ 26 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Благодаря Ви, че се интересувате от моето мнение.

Съгласен съм с разбирането, че чл. 368, ал. 3 от НПК (ДВ, бр. 97/2025 г) противоречи на чл. 122, ал. 1 от Конституцията. Приемам, че това е така, защото нормата на чл. 368, ал. 3 от НПК нарушава правото на защита, предвидено в посочената конституционна разпоредба.

Нарушението е налице най-вече затова, защото действителна защита не може да бъде осигурена в рамките на същата прокуратура, срещу която е оплакването. Няма предвидена изрично дори възможност за сезиране на горестояща прокуратура, за която би могло да се поддържа до известна степен, че като относително по-неутрална и по-малко пристрастна е в състояние да предостави по-добра защита на искащия я (“оплаквания се”). Не смятам, че в тези случаи би бил приложим чл. 46, ал. 4 от НПК, овластяващ горестоящите прокуратури с контролни функции.

На може да се пренебрегне и обстоятелството, че заради своето служебно положение и отговорности на организатор (чл. 136, ал. 4 и чл. 140 от ЗСВ) административният ръководител на съответната прокуратура е обективно заинтересован от решението на случая, независимо от евентуалните си лични желания и готовност да бъде справедлив. Заради своята служебна заинтересованост от решението той не винаги може да предостави онази качествена защита, която чл. 122, ал. 1 от Конституцията повелява. Не е трудно да се разбере, че колкото по-голямо е забавянето, а оттук и по-сериозно оплакването срещу него, толкова по-вероятно е ръководителят да е бил запознат с делото и да не е реагирал правилно на забавянето му. Очевидно е, че щом сега следва лично да реши случая, той има възможността да не сочи своите пропуски, за да не се постави сам в трудно положение. Едва ли ръководителят няма да се възползва от тази възможност.

За отбелязване са и други зависимости. Те също намаляват вероятността административният ръководител да реагира добросъвестно на забавянията и да осигури необходимата защита срещу тях в духа на чл.

122, ал. 1 от Конституцията. Няма съмнение, че колкото по-малка е прокуратурата, а относително малки са доста прокуратури, толкова по-вероятно е нейният ръководител да е бил ангажиран със съответното дело и да е позволил забавянето му. Също така, независимо каква е прокуратурата, колкото по-значимо и заслужаващо внимание е разследването, толкова по-вероятно е нейният ръководител да е имал някакво отношение към него, но да не е направил необходимото за своевременното му приключване. Трудно е да се определи, до каква степен административният ръководител може да изпадне в невъзможност да изпълни пълноценно задължението си да ускори забавеното разследване. Като че тук предел на неговата невъзможност да работи добросъвестно няма.

Соча обективни условия, които могат да обосноват значителна (дори несъразмерно голяма) вероятност предвидената с чл. 368 НПК реакция на ръководителя срещу забавянията по делото да се окаже незадоволителна. Такава вероятност говори в крайна сметка за един неоправдан (неприемлив) риск, залегнал в чл. 368 НПК, да не се стига до защита, която отговаря на 122, ал. 1 от Конституцията.

Да се разчита на отвод – не е реалистично. Ако той изобщо бъде уважен (напр., тъй като ръководителят е давал изявления, че работата по делото е “безупречна”), заместващият обикновено би бил още по-малко критичен към своя колега-наблюдаващ прокурор и съответната прокуратура като цяло.

Заради всички посочени особености контролът от страна на ръководещия прокуратурата, включително евентуално заместващия го, няма да е безпристрастен в немалко случаи. Освен това на практика никой прокурор – особено ръководител или заместващ го, не е заинтересуван и няма да намери смисъл да изважда на показ недостатъци на прокуратурата. Ето защо е твърде възможно и защитата срещу неоправдани забавяния по чл. 368, ал. 3 от НПК да бъде формална. Вследствие на това тя често няма да е онази, която чл. 122, ал. 1 от Конституцията има предвид.

Законът за изменение и допълнение на НПК с чл. 368 в частност (ДВ, бр. 97/2025 г) даде да се разбере, че реалното изпълнение на чл. 122, ал. 1 от Конституцията налага да се предвидят конкретизиращи процесуални норми, вкл. за защита срещу забавянията на досъдебните производства. Все пак, за да способстват за изпълнението на чл. 122, ал. 1

от Конституцията, а не да го препятстват, тези норми трябва да са работещи. Те следва да направят защитата на искащия я смислена, а не просто да потвърдят по някакъв начин, че я има.

Чл. 368 от НПК обаче не съдържа нужните работещи норми. Той установи защита срещу забавянията, но без да подобри съществуващото дотогава положение. И до влизане на чл. 368 НПК в сила административният ръководител на прокуратурата бе длъжен, а е длъжен и сега, включително по искане на някое от заинтересованите лица, да направи необходимото като организатор за преодоляване на забавянията по досъдебните производства. Това негово задължение произтича от чл. 136, ал. 4 и чл. 140 от ЗСВ. Затова далеч не винаги може да се очаква, че днес един негов формален акт, макар да е за ускоряване на разследването, ще внесе качествена промяна във въздействието върху наблюдаващия прокурор и разследващите и няма да е главно за успокоение и отчетност.

Понеже контролното производство е вече “официализирано” с чл. 368 от НПК, административният ръководител едва ли ще стане по-критичен днес към работата на своята прокуратура. По-скоро обратното – интересът му диктува да избягва разкриването на слабостите ѝ, за които сам отговаря като организатор. Той би бил предпазлив, дори резервиран за издаването на пълноценен акт в защита на искащия да се ускори разследването, за да не провокира и въпроса: “Ами, какво правихте досега?”

Очевидно е, че заради своята повече или по-малка обвързаност с делото ръководителят няма как да окаже безпристрастна, а следователно и ефективна защита на онези заинтересовани лица, които искат забавянията да се преодолеят. Затова евентуално осъществената от него защита едва ли ще се окаже на нивото на тази, която се дължи по силата на чл. 122, ал. 1 от Конституцията. Не искам да Ви занимавам със случая, когато административният ръководител е не просто запознат с делото, но е и неговият наблюдаващ прокурор.

Предвид на изложеното дотук изводът ми е, че вътрешният контрол по чл. 368 от НПК не е годен да осигури нужното ниво на безпристрастност и ефективност. Бих посочил за сравнение, че ако контролът е външен, положението е по-добро. Дори той да се упражнява от непосредствено горестоящата прокуратура, пак щяха да се намерят повече аргументи за неговата безпристрастност и ефективност, а оттук и в подкрепа на тезата, че защитата срещу забавянията може да отговаря на

чл. 122, ал. 1 от Конституцията. Най-малкото щеше да се отчете, че при вероятен или започнал вече външен контрол административният ръководител би бил много по-мотивиран да създаде без отлагане организация за преодоляване на забавянето по делото.

Наистина чисто технологически вътрешният контрол по чл. 368 от НПК е малко по-бърз – макар с 2-3 дни, но на фона на неминуемо сериозното забавяне, предизвикало оплакването. Това изглежда да е и неговото основно достойнство. Няма ли обаче този контрол нужното качество и надеждност, незначително по-голямата му бързина не оправдава неговото предвиждане в НПК по някакъв начин. Малко по-бързото решение на случая, от което няма осезаема полза при значителни забавяния, не може да компенсира много по-голямата вероятност от незадоволителен резултат.

При това, щом вътрешният контрол по чл. 368 от НПК се оказва до голяма степен самоконтрол със съпътстващата го заинтересуваност, компромиси и недостатъчно доверие в него, той би давал резултат, обратен на замисления. А когато резултатът се отнася до защита на права в досъдебното производство, какъвто е и настоящият случай, той води до нарушаването на тези права и в крайна сметка до несъответствие с чл. 122, ал. 1 от Конституцията. Получава се като цяло противоконституционно нарушен баланс на интереси.

Ако нормата на чл. 368, ал. 3 от НПК бъде обявена за противоконституционна, това без съмнения ще засегне съответно и чл. 368, ал. 2 от НПК, изречение второ в частта му: „на прокурора по ал. 3.“

Същевременно не смятам, че и § 8 от Преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на НПК (ДВ, бр. 97/2025 г) следва да се обявява за противоконституционен. Той не е самостоятелен, а единствено насочва към чл. 368 НПК, заради което изцяло от съдбата му. Затова, ако в частност нормата на чл. 368, ал. 3 НПК, към която § 8 главно препраща, бъде очаквано обявена за противоконституционна и неприложима, този параграф също губи правен смисъл. А няма ли смисъл и следователно собствено правно действие, той не може да е нито конституционносъобразен, нито противоконституционен.

Но независимо от това, дали нормата на чл. 368, ал. 3 от НПК ще бъде или няма да бъде обявена за противоконституционна, § 8 от

Преходните разпоредби не нарушава Конституцията. Той само придава обратно действие на чл. 368 от НПК за заварените случаи. Известно е обаче, че това действие на норми, които не криминализират, нито увеличават някакво наказание, каквито са и тези на чл. 368 от НПК, не е противоконституционно¹. Съдбата на чл. 368, ал. 3 от НПК няма отношение към въпроса и не променя нищо. Ето защо, без значение дали тази правна норма ще остане приложима или не, основания § 8 да бъде обявен за противоконституционен няма.

Впрочем, самата разпоредба на § 8 не е преходна. Тя е заключителна, отнасяйки се до новия закон – чл. 35, ал. 1 от Указ № 833/74 г за прилагането на ЗНА.

В искането на ВАС се пледира за *“съдебна защита срещу неоправданото забавяне на разследването”* изобщо (с. 2). Няма да е излишно да уточня с оглед мотивите на бъдещото Ви решение, че неоправданото забавяне може да се дължи, например, и на необосновани решения да не се търси международно правно сътрудничество – най-вече екстрадиция или доказателства чрез следствена поръчка, а също и на лошо изготвени изходящи молби за такова сътрудничество. Тук обаче съдебният контрол е недопустим. По ред съображения това са въпроси на прокурорска преценка и тяхното решаване следва да се контролира по подходящ начин само от горестоящите прокуратури – главно ВКП. Още повече, че това са отделни производства, а не част от българското дело. Най-сетне, практически е немислимо всеки решаващ съдия да има нужните познания и текуща информация, за да може да се произнася сполучливо относно правното ни сътрудничество с другите държави, които са повече от двеста.

Пиша всичко това, защото не искам Вашите мотиви да дадат повод да се отиде в друга крайност. Тя не е изключена при сегашното състояние на законодателството ни.

**С уважение,
Антон Гиргинов**

¹ Обратното действие на норми, които криминализират или увеличават наказанието, вкл. преди присъдата (т.е. и при заварен случай), нарушават чл. 5, ал. 3 от Конституцията или съответно чл. 15, ал. 1 изр. II от Международния пакт за граждански и политически права (ДВ, бр. 43/1976 г) във връзка с чл. 5, ал. 4 от Конституцията.